

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי בר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת שופטים

א. קדושת לוי
פרק טז' פסוק יח':

שופטים ושומרים תתן לך בכל שעריך כו
ושפטו את העם משפט צדק
(טז, יח). דהנה הקב"ה שופט את כנסת ישראל
בבוא יום המשפט בגודל רחמיו וחסדיו, אך
צריכין אתערותא דלתתא לעורר את המדה
של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נתעורר
אותו המדה של חסד, כשאנו למטה
מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש
מישראל לדונן לכף זכות, ואז על ידי זה גם
מלמעלה נתעורר אותו המדה, ומלמדין גם
עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים*, ואם
כן האדם מעורר בעובדא שלמטה השער
העליון לפתוח שערי חסד להריק ברכה על
כל זרע ישראל².

פסוק

1. צל מה פסוק בצמט פונה כרענן את דמיו?
2. מה רצוי או צריך לצלות?
3. איך כוונת ההשקפה ההדדית?

* * *

ב. הכתב והקבלה .

פרק יז' פסוקים יט', כ': (יט) היתה עמו וקרא בו. הקדישה לריכה לספר לכן אמר זו לשון זכר, אמנם להיות
עמו, שאין הספר העיקר בזה רק התורה, כי מה לו לטעם הספר בשאינו נותן דברי התורה אל
לבו, לכן אמר והיתה לשון נקבה, שמוסב על התורה: (כ) לבלתי דום. לא אמר יתגלה, כי
בגאווה היא תועבה ה' כמ"ס תועבה ה' כל גבה לז, ואפילו הקטן שבארץ לא יסור לו להתגאות,
אל מן העוה המעוהמת הכחוז מדבר כי אסיו כולל כל ישראל כדומים ויוגדים ודלת עם הארץ,
אלא יהיה לזכו רם מהם, אלא יתשוב כל אחד כמנו למנוול עליו ולהטיב עמו; וכן יחה לבלתי
סור מן המורה יתיך ושמאל, ואין זה על מלוא התורה שכבר הוזכר במקרא הקודם, אלא מנות
הנביא שילווה צמס ה' לעשות דבר גבורה להטות כל זרון ורשעה. חסו מה שכתבו ז"ל בספרי
מאסיו ולא משל הקדש, הכוונה שלא ליתום התורה לבלתי רום לזכו רק מאסיו שלא יבחו צעניו,
שימוס וימנוול עליהן, אבל בשל הקדש-הם מנות ה' - לא יהיה עניו אלא גבה לז, שהרשעים
והזדים יהיו מפלים צעניו כדמם האדמה לא ירא, ויגבה לזו בדרכי ה' אשר ילווה להדוך רשעים
תחתם. והרצו ציית רענן פי' שלא יקם משל הקדש ולא ייחת מהם להתנאות ולהתגדל זו, חס
לא יתכן כי חלילה שימנוול צהקדש, ואם לא ירום לזכו מאסיו קל וסומר שלא יקם מקדשי ה'
להתגדל זו (כ"ו):

1. מה קשיים מוצא פרשנו הפסוק יט' ומה מצנהו?
2. פרשנו מסביר שני מושגים: רום, טאה - התוכל להסבירו?
3. לאור זה מה עלת לעשות ומה הוא צריך להזהר?
4. מה בדיוק כולל פרשנו במצוות הנביא לעומת מצוות התורה?
5. מהי דעת הפרשן "צית רצון" ולמה פרשנו אינו מקבל?

* * *

ג. בכור שור .

פרק יח' פסוקים יד', טו', יז':

(יד) וירשתה וישבתה בה: מצוה זו של מלך לאחר ירושה וישיבה.
 (טו) שום תשים עליך מלך: זו מצוה-עשה²⁹, כי ודאי צריך שיהא מלך, שלא יעשה כל אחד הישר בעיניו. עליך: שתהא אימתו עליך³⁰. אשר יבחר ה': שצריך להעמידו על פי נביא³¹. מקרב אחיך: שאין הקב"ה בוחר באחר. לא תוכל לתת עליך איש נכרי: פן יחטיאו אותך לי, כי בעוונות אפילו מלכיישראל החטיאו כגון ירבעם וחביריו. אשר לא אחיך הוא כלל, אבל אמו מישראל - מותר. כדאמרין רב אכשר לרב-מרי בר-רחל ומנייה בפורטי דבבל³², כיון דאמו מישראל "מקרב אחיך" קרינן ביה, אע"ג דאמרין כל משימות שאתה משים עליך, לא יהיו אלא מקרב אחיך³³.
 (יז) ולא ירבה לו נשים: אלא שמונה-עשרה³⁴, בין טובות בין רעות, כדנפקא-לן מדוד שהיה לו ששה בשעה שאמר לו הקב"ה "ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה"³⁵, דהיינו שמונה-עשר. ואפילו כאביגיל, כי ברוב נשים ישלה לבו אפילו הן טובות. ואם רעות כפחות מ"ח, ובי"ח נמי לא יסירו לבו. ר' יודא [אומר]: מרבה הוא [לן] ובלבד שלא יהו מסירות את לבו. כלומר: מן הטובות כמה שירצה, מן הרעות שמונה-עשר, שלא נתן קצבה כי אם לרעות. ר' שמעון אומר: אפילו אחת והיא מסירה לבו הריזה לא ישאנה³⁶, דהכי קאמר קרא: "לא ירבה לו-נשים", אפילו כאביגיל אלא שמונה-עשרה, ולא יסור לבבו אפילו באחת רעה, דר' שמעון לטעמיה דדריש טעמא דקרא, ו"לא-יסיר" אינו טעם דאינו דרך-פסוק לכתוב טעם דאינו צריך. דאנו נותנין טעמא לפסוק מעצמינו. "ולא-יסור" מצוה באנפיה נפשיה היא, ולא אפילו אחת רעה. אבל רבי יודא ות"ק דלא דרשי טעמא-דקרא אלא אס"כ נכתב, אמרי: הכא נכתב הטעם לפיכך לא-דרשי-ליה אס"לא-נכתב, כן מוכחא הסוגיא.

1. מה מוסיף ומחדש פרשנו בביאורו לפסוק יד'?
2. פרשנו קובץ כי לו מצות עשה, מה מביאו לכך?
3. איך מתקיימת בחירתו למצעה?
4. פרשנו מדגיש כי מסביק אהו על המלך תהיה מישראל, התוכל לעשר מה מביאו לכך?
5. למה דוקא שמונה עשרה נשים?
6. פרשנו מהחין בין טובות לרעות, איך וכמה מותר לו לעאת לפי זה?
7. על מה בדיוק המחלוקת בין החכמים?

* * *

ד. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן .

פרק יט' פסוק ב':

(ב) שלש ערים תבדיל. אחר שבאר עגן השופטים¹ והמלך² והנהגים³ והנביאים⁴, ספר המצות המטלות על השופטים, והם הבדלת ערי מקלט⁵ (א-ג), ויגבולות הארץ⁶ (ד), וחקירת העדים וקבלתם (טו-כא), והמצות המטלות על המלכים, והם "כי תצא למלחמה"⁷ (כ), א-ט), "כי תקרב אל עיר" (שם י-יח), ו"כי תצר" (שם יט-כ), והמטל על הנהגים והשופטים יחדו⁸, והם עניני עגלה ערופה (כא, א-ט).

שופטים

דין מלך ולא דין שופט. וצ"ע מה מקור לשיטת רבינו בזה, ושמה כוונתו לכל הדינים הקשורים בערי מקלט (גואל הרם, הרוצח ועוד) שהם בודאי קשורים לא במלך כי אם במערכת המשפטית. אבל קשה לשונו 'הבדלת', וצ"ע. 6. הכוונה לגבולות הפנימיים שבין אדם לחבירו בארץ, שהוא בתחום שיפוטם של השופטים. 7. אמנם המלך צריך להיועץ בסנהדרין ולשאל באורים ותומים, אבל עיקר היוזמה לצאת למלחמה, והאחריות לבצע את משימת המלחמה מוטלות על המלך. 8. במישור הציבורי (כי על הכהנים כעובדי בית המקדש הוקדש ספר ויקרא בחלקו).

1. דהיינו מי ראוי להימנות כשופט, ובאלה מסגרות הם פועלים, וכיצד מכריעים כאשר נתגלה ספק או מחלוקת ביניהם ועוד. 2. סוגי המלוכה, הרצוי לתחילה והמתור בדיעבד ועוד. 3. וסדרי עבודתם. 4. ואופן בדיקתם כנביאי אמת. כמלה 'ענין' מתכוין אפוא, רבינו להגדרת מינויים ויעודם של המנהיגים הללו. 5. אבל בספר החינוך מצוה תק: ... ונוהגת מצוה זו כזמן שישאל שרונים על אדמתם, והיא מן המצוות המוטלות על המלך ועל הצבור כולם (עכ"ל). ואמנם מצינו שגם משה וגם יהושע עסקו במצוה זו, והרי לשניהם היה

אלות

1. מה מחפש פרשנו בבואו לפרש את הפיסקה שלנו?
2. פרשנו קובץ סדר מפורט מי צוה מה, התוכף לנמק סדר זה צפ"י ההליון?
3. מה ולמה מותר לכהנים ולשופטים?
4. כמה הם שונים מהותית ורציונית?

* * *

יט

ה. אור החיים

פרק יט פסוק ח': (ה) ואם ירחיב וגו' לאבתיך. פרוש עצמן כי הם ינחלו הארץ לעתיד לבוא, ואמר זה ישג להם אם ישקרו את כל התורה ויעשוה ותהיה השמירה והעשייה מאהבת ה' ולא מיראה הדור ההוא אשר יעמד בזה. בלמיו יקום ה' דברו הטוב לתת כל העשנה עממין ויעמיד ביד ישראל כל הטוב שהבטיח לעשות לאבות ביום עמדם בתחיה, ורבותינו ז"ל (סנהדרין צ"ט:) העירו שגאולה העתידה תלויה בעבודת ה' מאהבה ודוקא:

אלות

1. קרא שוב את הפסוק, בצעם האם ואיזה קושי בכלל מתעורר כאן?
2. מהי אותה הרחפה עליה מדובר?
3. פרשנו קובץ של תהיה הרחפה ללא מאבק, איך ולמה ומתי?
4. פרשנו מביא את דברי הסמרא בסנהדרין על השאלה מאהבה, מה הוא בא ללמדנו מכך?

* * *

ו. המשתדל

פרק יט פסוק יט:

[יט] ובערת הרע מקרבך: אין זו מיתה, כי לא כל עד וזמם יומת, אך ענינו תבער החטאת בהענישך החוטא, שאם לא כן תהיה החטאת בישראל וכולם יהיו נענשים עליה, וזה בנין אב לכל "ובערת הרע", שענינו העון, וכן (פסוק י"ג) ובערת דם הנקי, הוא ראייה שהעון הוא המתבער. ותלמידו יוסף שבתי באויבי מוסיף ראייה ממה שכתוב למטה (כ"ב כ"א) וסקלות אנשי עירא ובערת הרע, שהיה לו לומר ובערת הרעה, וכן (כ"ב כ"ב) ומתו גם שניהם ובערת הרע, היה לו לומר הרעים, וכן (כ"ב כ"ד) והוצאתם את שניהם ובערת הרע מקרבך.

אלות

1. מה קושי מוצא פרשנו כאן?
2. מה מצנה ומה הוכחותיו?
3. לאור זה מה פדיון הפין ומה עלינו לעשות?

* * *